

Г.М. МУЗИЧУК¹, О.П. ПЕРЕБОЙЧУК²

¹ Інститут ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України
Україна, 01601 м. Київ, вул. Терещенківська, 2

² Національний ботанічний сад ім. М.М. Гришка НАН України
Україна, 01014 м. Київ, вул. Тімірязєвська, 1

КВІТНИКОВО-ДЕКОРАТИВНІ РОСЛИНИ РОДУ ANEMONE L. У КУЛЬТИГЕННІЙ ФЛОРИ СВІТУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ ІНТРОДУКЦІЇ В УКРАЇНУ

За даними вивчення видового складу та сортового різноманіття квітничково-декоративних рослин роду Anemone L. у культивгенній фракції флори світу й України визначено кількісні показники й здійснено порівняльний аналіз сучасного світового та вітчизняного асортименту цих культур. Наведено перелік і характеристику основних ознак для більшості з культиварів 21 виду Anemone. Обґрунтовано принципи і пріоритетні завдання інтродукції видів та сортів Anemone в Україну.

До числа високоперспективних для інтродукції в Україну серед багатьох інших декоративних рослин належать і види роду *Anemone L.*, світовий асортимент яких, за наявними відомостями [13, 16, 18], досить широкий, але в Україні вони представлені лише поодинокими видами й сортами [2, 6]. Садову цінність цих рослин визначає як природно приманна їм висока декоративність, так і зумовлене їхньою широкою біологічною, зокрема екологічною диференціацією, багатство за формою, розмірами, строками цвітіння, різноманітністю геліо-, гідро- та тропоморф. Їх висока привабливість для практичного використання полягає в тому, що саме ці види здатні забезпечувати барвами свого рясного цвітіння ранньо- та пізньовесняний (березень—травень), частково весняно-літній (травень—червень), та літньо-осінній (кінець серпня—жовтень) періоди, для яких асортимент квітничкових рослин не такий багатий, як для літнього сезону.

За даними аналізу матеріалів зарубіжних авторів [13, 16, 18], рід *Anemone* на початку 90-х років минулого століття в садівництві

нараховував близько 70 видів та 100 сортів. Зважаючи на те, що види цього роду становлять значний інтерес для інтродукторів та селекціонерів, логічно очікувати значних змін у бік збільшення як наявних у культурі видів, так і особливо сортів. Повнота інформації щодо кількісного складу та якісних характеристик сучасного світового різноманіття культивованих рослин дає змогу, з одного боку, об'єктивно оцінити стан відповідного вітчизняного сектора галузі, а з іншого — зі значно більшою точністю розробляти й ефективніше реалізовувати програми й плани інтродукції, для якої щодо видів роду *Anemone* відкриті ще вельми широкі перспективи, ураховуючи бідність їх вітчизняного асортименту та далеко ще не повний, хоча й досить вагомий, обсяг попередньо проведених робіт з їх інтродукції та вивчення в умовах культури в Україні [2–6, 8].

Мета досліджень — визначення видової структури й сортового складу видів роду *Anemone* в культивованій флорі світу й України та опрацювання завдань і напрямів їх інтродукції в Україну.

Об'єкт, умови та методи досліджень

Об'єкт досліджень — біорізноманіття квітничково-декоративних рослин роду

Анемоне в культивованій флорі світу та України.

Основними методами досліджень були аналіз та синтез інформації, порівняльний аналіз. Обсяг роду *Anemone*, його таксономічну структуру прийнято з урахуванням результатів сучасних досліджень [10–12, 14, 22]. Вибір об'єкта здійснено на основі ідеї, закладеної Ф.Н. Русановим [7] у його методі родових комплексів. Але в нашому випадку використані не всі види роду, а лише ті, що належать до групи квітничково-декоративних, а також додано створені у світі сорти цих рослин. Питання щодо прогностичної оцінки перспектив інтродукції на основі аналізу аутоекологічних та агроекологічних особливостей, урахуваючи великий обсяг фактичного матеріалу, буде висвітлене в іншій публікації. Дані щодо видового та сортового складу роду *Anemone* в культурі взято зі зведених списків [13, 15, 16, 19–21] та каталогів виробників квітничкової продукції і торговельних фірм різних країн світу.

Результати

Результати вивчення світового асортименту квітничково-декоративних рослин роду *Anemone* та дані щодо їх кількісного складу в культивованій флорі України узагальнено в табл. 1, інформацію про культивари — у табл. 2. З наведених матеріалів впливають насамперед два факти. По-перше, рослини цього роду належать до культур, з якими в останні півтора десятиліття ведеться інтенсивна робота як щодо інтродукції нових видів, кількість яких у садівництві за цей період збільшилася на 50 %, так і щодо селекції сортів, загальна кількість яких порівняно з початком 90-х років минулого століття зросла більш як у 2,5 рази. Селекційна робота, спрямована на створення нових декоративно-цінних культиварів, проводиться з 21 видом цього роду. Провідними серед них стали *A. nemorosa* (близько

Таблиця 1. Видовий склад квітничково-декоративних рослин роду *Anemone* L. у культиваній флорі світу та України

Вид	Наявність у культурі в Україні ¹	Кількість культиварів, шт.	
		усього	в Україні
<i>A. altaica</i> Fisch. ex Ledeb.	—	—	—
<i>A. almaatensis</i> Juz.	—	—	—
<i>A. apennina</i> L.	—	7	—
<i>A. amurensis</i> Kom.	—	—	—
<i>A. baissunensis</i> Juz.	—	—	—
<i>A. baicalensis</i> Turcz. & Ledeb.	—	—	—
<i>A. baldensis</i> L.	—	—	—
<i>A. biarmiensis</i> Juz.	—	—	—
<i>A. biflora</i> DC.	—	—	—
<i>A. berlandieri</i> Pritz.	—	—	—
<i>A. blanda</i> Schott & Kotschy	+	17	2 ²
<i>A. bucharica</i> Regel ex Finet & Gagnep.	—	—	—
<i>A. caffra</i> Eckl. & Zeyh.	—	—	—
<i>A. canadensis</i> L.	+	—	—
<i>A. capensis</i> Lam.	—	—	—
<i>A. caroliniana</i> Walter	—	—	—
<i>A. cathayensis</i> Kitag	—	—	—
<i>A. caucasica</i> Willd ex Rupr	—	—	—
<i>A. coronaria</i> L. ³	+	36 ⁴	4 ²
<i>A. crassifolia</i> Hook.	—	—	—
<i>A. cylindrica</i> A.Gray	+	—	—
<i>A. davidii</i> Franch. (syn. <i>A. petiolulata</i> C. Pei)	—	—	—
<i>A. delavayi</i> Franch. (syn. <i>A. oligocarpa</i> C. Pei (var.))	—	—	—
<i>A. deltoidea</i> Hook	—	—	—
<i>A. demissa</i> Hook.	+	—	—
<i>A. dichotoma</i> L.	—	—	—
<i>A. drummondii</i> S. Watson	—	—	—
<i>A. elongata</i> D. Don.	—	—	—
<i>A. eranthoides</i> Regel	—	—	—
<i>A. erythrophylla</i> Finet & Gagnep. (syn. <i>A. wilsonii</i> Hemsl.)	—	—	—
<i>A. geum</i> H. Lev. (syn. <i>A. bonati-ana</i> var. <i>geum</i> (H. Lev.) H. Lev.)	—	—	—
<i>A. fanninii</i> Harv.	—	—	—
<i>A. flaccida</i> Schmidt	—	—	—
<i>A. × fulgens</i> Gay (<i>A. pavonina</i> × <i>A. hortensis</i>)	—	3	—
<i>A. glabrata</i> (Maxim.) Juz.	—	—	—
<i>A. gortschakovii</i> Kar. et Kir.	—	—	—
<i>A. griffithii</i> Hook f. & Thomson	—	—	—
<i>A. heldreichiana</i> (Boiss.) Gand. (<i>A. stellata</i> var. <i>heldreichii</i>)	—	—	—
<i>A. hortensis</i> L.	—	—	—

Продовження табл. 1

Вид	Наявність у культурі в Україні ¹	Кількість культиварів, шт.	
		усього:	у Україні
<i>A. hupehensis</i> Hort. ex Boynton	+	> 19	1 ²
<i>A. × hybrida</i> Paxt.	+	> 40	7 ²
<i>A. imbricate</i> Maxim.	—	—	—
<i>A. keiskeana</i> Ito ex Maxim.	—	—	—
<i>A. kopetdaghensis</i> Back	—	—	—
<i>A. koraiensis</i> Nakai	—	—	—
<i>A. kuznetzowii</i> Woronow ex Grossh.	—	—	—
<i>A. laceratoincisa</i> W.T.Wang	—	—	—
<i>A. lancifolia</i> Pursh.	—	—	—
<i>A. × lesseri</i> Wehrh.	—	—	—
<i>(A. multifida × A. sylvestris)</i>	—	—	—
<i>A. leveillei</i> Ulbr.	—	—	—
<i>A. × lipsiensis</i> Beck (<i>A. ranunculoides × A. nemorosa</i>)	—	8	—
<i>A. lithophila</i> Rydb.	—	—	—
<i>A. magellanica</i> Hort. ex Wehrh.	—	—	—
<i>A. multifida</i> Poir.	+	7	2 ²
<i>A. narcissiflora</i> L.	+	1	—
<i>A. nemorosa</i> L.	+	> 95	—
<i>A. nikoensis</i> Maxim.	—	—	—
<i>A. obtusiloba</i> D. Don	—	—	—
<i>A. okenonii</i> Keener & B.E.Dutton	—	—	—
<i>A. oregana</i> A. Gray	—	1	—
<i>A. orthocarpa</i> Hand.-Mazz.	—	—	—
<i>A. occidentalis</i> S. Watson	—	—	—
<i>A. palmata</i> L.	—	3	—
<i>A. parviflora</i> Michx	—	—	—
<i>A. patula</i> C.C.Chang ex W.T.Wang	—	—	—
<i>A. pavoniana</i> Boiss	—	9	—
<i>A. petiolulosa</i> Juz	—	—	—
<i>A. polyanthes</i> D. Don	—	—	—
<i>A. polycarpa</i> W.E.Evans	—	—	—
<i>A. prattii</i> Huth ex Ulbr.	—	—	—
<i>A. pseudoaltaica</i> H. Hara	—	5	—
<i>A. quinquefolia</i> L.	—	—	—
<i>A. raddeana</i> Regel	—	—	—
<i>A. ranunculoides</i> L.	+	8	—
<i>A. reflexa</i> Stephan	+	—	—
<i>A. richardsonii</i> Hook.	—	—	—
<i>A. riparia</i> Fern.	+	—	—
<i>A. rivularis</i> Wall.	+	—	—

Закінчення табл. 1

Вид	Наявність у культурі в Україні ¹	Кількість культиварів, шт.	
		усього:	у Україні
<i>A. rockii</i> Ulbr. (syn. <i>A. obtusiloba</i> ssp. <i>rockii</i> (Ulbr.) Lauener)	—	—	—
<i>A. rossii</i> S.Moore	—	—	—
<i>A. rupestris</i> Wall. ex Hook.f. & Thomson	—	—	—
<i>A. rupicola</i> Cambess.	—	—	—
<i>A. scabriuscula</i> W.T.Wang	—	—	—
<i>A. serawschanica</i> Kom.	—	—	—
<i>A. sibirica</i> L.	—	—	—
<i>A. stolonifera</i> Maxim.	—	1	—
<i>A. subindivisa</i> W.T.Wang	—	—	—
<i>A. subpinnata</i> W.T.Wang	—	—	—
<i>A. sylvestris</i> L.	+	6	2
<i>A. taipaiensis</i> W.T.Wang	—	—	—
<i>A. tenuifolia</i> (Harv.) DC.	—	—	—
<i>A. tetrapala</i> Royale	—	—	—
<i>A. tibetica</i> W.T.Wang	—	—	—
<i>A. trifolia</i> L.	—	3	—
<i>A. trulifolia</i> Hook.f. & Thomson	—	3	—
<i>A. tschernjaewii</i> Regel	—	—	—
<i>A. tuberosa</i> Rydb.	—	—	—
<i>A. udensis</i> Trautvetter et C. A. Meyer,	—	—	—
<i>A. umbrosa</i> C.A. Meyer	—	—	—
<i>A. uralensis</i> Fisch. Ex DC.	—	—	—
<i>A. verae</i> P.N.Ovchinnikov & M.M.Sharipova	—	—	—
<i>A. verae × baissunensis</i>	—	—	—
<i>A. villosissima</i> (DC) Juz.	—	—	—
<i>A. virginiana</i> L.	+	—	—
<i>A. vitifolia</i> Buch.-Ham. ex DC.	—	1	—
<i>A. yulongshanica</i> W.T.Wang	—	—	—
Усього		16	273
		273	18

Примітки:

- ¹ «+» — наявний, «-» — відсутній.
- ² Сорти виявлено лише в продажу, відсутні в колекціях та у вітчизняних виробників.
- ³ Сорти призначені переважно для культури захищеного ґрунту.
- ⁴ З урахуванням одиниць сортосерій як окремих культиварів.

Таблиця 2. Кількість і загальна характеристика сортів квітниково-декоративних видів роду *Anemone* культивованої флори світу

Вид, сорт (сортосерія)	Висота рослин, см	Забарвлення квітки	Інші особливості ²
<i>A. arpennina</i> L.			
cv. Albiflora	15	Біле з голубим зовні	Кв. ароматна, л. пурпурові
cv. Ballyrogan Park	18	Пурпурове	
cv. Double Blue	20	Голубе з білим	Кв. махрова, ц. сірувато-білий
cv. Double-Flowered	25	Світло-рожеве	Кв. махрова
cv. Petrovac	18	Аметистово-фіолетове	Кв. ароматна, л. пурпурові
cv. Purpurea	15	Світло-пурпурове	
cv. Sharon Louise	18	Біле	
<i>A. blanda</i> Schott & Kotsch			
cv. Alba	15	—//—	
cv. Blue	—//—	Яскраво-голубе	
cv. Blue Mist	10	Голубе	Поєднує кілька відтінків
cv. Blue Shades	15	Синє-палево-синє	Переливчасте забарвлення кв.
cv. Blue Star	15–20	Лілово-голубе	
cv. Bridesmaid	15	Біле	Кв. особливо велика
cv. Bright Star	—//—	Яскраво-рожеве	
cv. Charmer	—//—	Темно-рожеве	Кв. з білим забарвленням при основі
cv. Enem	—//—	Синьо-голубе	
cv. Fairy	—//—	Сніжно-біле	
cv. Ingramii (syn. <i>Atrocaerulea</i>)	10–15	Темно-голубе	
cv. Pink Charmer (syn. <i>Charmer</i>)	15	Рожеве	
cv. Pink Star	—//—	Пурпурово-рожеве	
cv. Radar	—//—	Пурпурове	Кв. особливо велика
cv. Rosea	—//—	Світло-рожеве	Ст. і л. з фіолетовим забарвленням
cv. Violet Star	12–15	Аметистово-фіолетове	
cv. White Splendour	15	Біле	Кв. особливо велика
<i>A. coronaria</i> L.			
cv. Admiral	25	Рожеве	
cv. Bride (syn. <i>Die Braut</i>)	—//—	Біле	
cv. Bicolor	25–30	Біле з червоним	Контрастне двоколірне забарвлення
cv. De Caen	15	Синє	
cv. De Caen Bride	—//—	Зеленувато-біле	
cv. De Caen His Excellency	—//—	Червоне з білим	
cv. De Caen Sylphide	—//—	Малиново-рожеве	
cv. Governor	25	Червоне	Кв. махрова
cv. Hollandia	15	—//—	-//-
cv. Jerusalem hybrids	25	Серія кольорів	Сортосерія з різним забарвленням кв.
cv. Lord Lieutenant	15–20	Синьо-фіолетове	Махрова кв.
cv. Mona Lisa	25–40	Чотири кольори	Сортосерія з чотирьох кольорів
cv. Meron Hybrids	25	Серія кольорів	Сортосерія
cv. Mr Fokker	20–30	Фіолетово-синє	
cv. Mount Everest	15	Біле	Кв. густомахрова
cv. Rosea	—//—	Темно-рожеве	Кв. напівмахрова
cv. Saint Bavo hybrids	—//—	Чотири кольори	Сортосерія, кв. махрова
cv. Saint Brigid hybrids	—//—	—//—	Сортосерія, кв. напівмахрова
cv. Saint Piran Group	—//—	—//—	
cv. Sylphide	30	Палево-біле	
<i>A. × fulgens</i> Gay			
cv. Annulata Grandiflora	35	Рожево-червоне	Кв. махрова
cv. Multipetala	20	Червоне	П. розсічені, ефект махровості
cv. Quilled Double	35	Яскраво-червоне	Кв. махрові, п. гофровані
<i>A. hupehensis</i> Hort. Ex Boynton			

Продовження табл. 2

Вид, сорт (сортосерія)	Висота рослин, см	Забарвлення квітки	Інші особливості ²
cv. ACE 2010 ¹	45	Яскраво-рожеве	
cv. Bodnant Burgundy ¹	45–60	Темно-червоне	
cv. Bowle's Pink	35–60	Рожеве з пурпуровим	Поєднання забарвлень п.
cv. Crispa ¹	50–80	Світло-рожеве	Л. та краї п. "кучеряві"
cv. Eugenie ¹	90	Рожеве	Кв. напівмахрова
cv. Hadspen Abundance	60–80	Ніжно-рожеве, рожеве	Поєднання забарвлень
cv. Hadspen Red ¹	80	Червоно-рожеве	
cv. Ouverture ¹	50	Ніжно-рожеве	
cv. Pamina	70	Яскраво-рожеве	Кв. напівмахрова
cv. Party Dress ¹	60	Ніжно-пурпурове	Кв. махрова, особливо велика
cv. Praesox	80	Пурпурово-рожеве	
cv. Prinz Heinrich	50	Пурпурово-червоне	Кв. напівмахрова
cv. Rotkäppchen	45–50	Темно-рожеве	-//-
cv. Serenade	55–80	Рожеве	
cv. Splendens	90	Темно-пурпурово-рожеве	
cv. Superba	80	Рожеве	
cv. Albadura	90–120	Біло-рожеве	
cv. Rose Beauty	80	Світло-рожеве	
cv. September Glanz	-//-	Рожеве	
<i>Anemone</i> × <i>hybrida</i> Paxt.			
cv. Alba	100–120	Біле зі світло-рожевим	П. зовні злегка рожеві
cv. Alba Semi Douplex	80–100	Біле	Кв. напівмахрова
cv. Albert Schweitzer	80	Рожеве	
cv. Alice	60–90	Ніжно-рожеве	-//-
cv. Andrea Atkinson	100–130	Біле	Кв. діаметром 8–10 см
cv. Avalanche	70	Біле	Кв. густомахрова
cv. Beauté Parfait	50–60	-//-	Кв. напівмахрова
cv. Bressingham Glow	60–90	Червоно-рожеве	-//-
cv. Brilliant	70–90	Біле	
cv. Coupe d'Argent	80–100	-//-	Кв. напівмахрова
cv. Elegans	80	Рожеве	-//-
cv. Elegantissima	120	Біле	Кв. махрова
cv. Frau Magdalena Uthink	90		
cv. Geante des Blanches (syn. White Giant)	100–120	Чисто біле	Кв. махрова
cv. Hatakeyama Singl	40	Рожеве	
cv. Herbstrose (syn. 'Rose d'Automne)	80	-//-	
cv. Herzblute	-//-	Червоно-рожеве	
cv. Honorine Jobert	90–120	Біле	Кв. діаметром близько 5 см
cv. Königin Charlotte (syn. .Reine Charlott)	80–100	Палево-рожеве	Кв. напівмахрова
cv. Kriemhilde	60–80	Лілово-рожеве	Кв. напівмахрова
cv. Lady Ardilaun	70–80	Біле	Кв. особливо велика
cv. Lady Gilmore	100–120	Рожеве	Кв. велика
cv. Lord Ardilaun	70–80	Біле зі світло-рожев.	-//-
cv. Loreley	60	Палево-рожеве	Кв. напівмахрова
cv. Luise Uthink	70	Біле	-//-
cv. Magenta	50–60	Біле	

Вид, сорт (сортосерія)	Висота рослин, см	Забарвлення квітки	Інші особливості ²
cv. Margarette (syn. Mont Rose)	70	Темно-рожеве	Кв. напівмахрова
cv. Marie Manchart	60 – 70	Яскраво-рожеве	Кв. напівмахрова, яскраві тичинки
cv. Max Vogel	70	Світло-рожеве	Кв. напівмахрова
cv. Monica	80	Яскраво-рожеве	Краї п. і л. гофровані
cv. Mont-Rose	60 – 75	Рожеве	Кв. напівмахрова
cv. Profusion	45 – 70	Яскраво-рожеве	-//-
cv. Richard Ahrens	100	Рожеве	
cv. Rosenschale (syn. Pink Shell)	60 – 80	Рожеве	
cv. September Charm	80 – 100	Червоно-рожеве	Кв. напівмахрова, комбіноване забарвлення
cv. Serenade	80 – 90	Темно-рожеве	Кв. махрова
cv. Simplicity	-//-	Біле	
cv. Terry's Pink	70	Темно-рожеве	Кв. напівмахрова
cv. Whirlwind	70 – 80	Біле	Кв. напівмахрова, діаметр 10 см
cv. White Queen	100	Біле	
A. × lipsiensis Beck			
cv. Albescens	20	Жовтувато-біле	
cv. Intermedia	-//-	Палево-жовте	
cv. Pallida	10 – 15	Бідо-жовте	
cv. Schwefelfeuer	20	Сірчано-жовте	
cv. Vimariensis	-//-	Золотисто-жовте	
cv. Sioux	-//-	Охрово-жовте	Кв. напівмахрова
cv. Vindoboniensis	-//-	Світло-жовте	
cv. Wiadobensis	-//-	Палево-жовте	
A. multifida Poir.			
cv. Anabella Colours	40	Суміш кольорів	
cv. Guernica	-//-	Кремове-жовте	
cv. Major	-//-	Світло-жовте	
cv. Rosea	30	Рожеве	
cv. Rubra	35	Рожево-червоне	
cv. White	40	Біле	
cv. Yellow	-//-	Жовте	
A. narcissiflora L.			
cv. Linda Pickering	35	Біле	
A. nemorosa L.			
cv. Alba	15	Біле	Рясне цвітіння
cv. Alba Plena	10	-//-	Кв. махрова, типу "анемон"
cv. Allenii	15	Лавандово-голубе	Кв. семипелюстка
cv. Amelia	20	Біле	
cv. Amy Doncaster	18	Кремове-біле	
cv. Atley	15	Голубе	
cv. Atrocoerulea	12	Світло-пурпурово-голубе	
cv. Atrorosea	15	Темно-рожеве	
cv. Bill Baker's Pink	-//-	Інтенсивно-рожеве	Кв. змінює забарвлення
cv. Blue Beauty	-//-	Голубе	
cv. Blue Bonnet	-//-	Голубе із сіро-голубим	Кв. двоколірна, напівмахрова
cv. Blue Centered Doubl	-//-	Біле з темно-синім	Кв. махрова з "очком"
cv. Blue Eyes	20	Біле з голубим	
cv. Blue Queen	15	Світло-голубе	

Продовження табл. 2

Вид, сорт (сортосерія)	Висота рослин, см	Забарвлення квітки	Інші особливості ²
cv. Bohemia	— // —	Палево-рожеве	Кв. напівмахрова
cv. Bowles Purple	— // —	Ніжно-пурпурове	Кв. махрова
cv. Bracteata	12–20	Зеленувато-біле	П. видозмінені, оборка із брактей
cv. Bracteata Pleniflora	15	Біле із зеленим	Кв. махрова, оборка із брактей
cv. Bracteata New Zealand	— // —	— // —	Кв. з оборкою з брактей
cv. Buckland	10	Голубе	
cv. Caerulea	10–15	Яскраво-голубе	
cv. Cedric's Pink	15	рожеве	Ст. з коричневим відтінком
cv. Celestial	— // —	Палево-голубе	
cv. Crön Knapp	— // —	Біле	Кв. з округлими п.
cv. Currie's Pink	— // —	Світло-рожеве	
cv. Danica			
cv. Dark Leaf	20	Біле	
cv. Dee Day	15	Яскраво-синє	Пурпуроволиста форма
cv. Evelyn Meadows	— // —	Світло-(темно)-рожеве	-//-
cv. Flore Pleno (syn. Plena)	— // -	Біле	Кв. махрова
cv. Frühlingsfee	20	Світло-рожеве	
cv. Frühlingsfest	— // —	Білувато-рожеве	
cv. Glacial Giant	— // —	Білувато-голубе	Кв. дуже велика
cv. Gerda Ramusen	15	Біле із зеленим	Кв. махрова з оборкою з брактей
cv. Gerry			
cv. Glenroy Blush	— // —	Рожеве	
cv. Grandiflora	— // —	Біле	Кв. великорозмірна
cv. Green Dream	— // —	Сніжно-біле	Кв. велика, напівмахрова
cv. Green Fingers	— // —	Біле й зелене	У ц. кв. — стамінодії
cv. Hannah Gubbay	20	Пурпурово-голубе	Кв. велика, діаметр 5 см, напівмах- рова
cv. Hilda	— // —	Біле	
cv. Hooe Pink	15	Блідо-рожеве	
cv. Ice and Fire	10	Біле червоніюче	Забарвлення змінюється з часом
cv. Jack Brownless	20	Голубувато-біле	Кв. дуже велика
cv. Jan	— // —	Біле	Частина р. жовтолиста
cv. Kassari kirju	— // —	— // —	Кв. махрова
cv. Kentish Pink	— // —	Яскраво-рожеве	
cv. Knightshayes Vestal	15	Біле	П. спрямовані до центру
cv. Lady Doneraile	— // —	Біле із пурпурово- рожевим	Кв. велика, зовні інше забарвлення
cv. Latvian Pink	15–20	Біле з пурпуровим	П. зовні пурпурові
cv. Leed's Variety	— // —	Біле з палево-голубим	
cv. Lionel Bacon			
cv. Lismore Blue	15	Пурпурове, пурпурово-голубе	
cv. Lismore Pink	— // —	Пурпурово-рожеве	
cv. Lucia	15–20	— // —	Л. пурпурові по краях
cv. Lychette	15	Біле	Ст. з пурпуровим відтінком
cv. Majbrud	— // —	Біле із зеленим	Кв. махрова
cv. Marie-Rose	15–20	Димчасто-рожеве	Дрібноквіткова
cv. Maret	15	Світло-зелене	Квіткоподібне скупчення брактей
cv. Mart's Blue	— // —	Темно-синє	
cv. Martin			
cv. Merlin	— // —	Біле зі світло-рожевим	Пурпуроволиста форма
cv. Miss Eunice	— // —	Темно-синє	
cv. Monja	20	Біле — темно-рожеве	Кв. змінює забарвлення

Вид, сорт (сортосерія)	Висота рослин, см	Забарвлення квітки	Інші особливості ²
cv. Monstrosa	12	Чисто біле	Кв. густомахрова велика
cv. Multiplicity	10 – 15	Біле	
cv. New Pink	15	Рожеве	
cv. Pallida	– // –	Світло-жовте	
cv. Parlez Vous	20	Біле	
cv. Pentre Pink	15	Інтенсивно рожеве	
cv. Picos Pink	– // –	Рожеве	
cv. Pink Delight	– // –	Ніжно-рожеве	Кв. махрова, типу "анемон"
cv. Pink Carpet	– // –	Рожеве	Л. більш розсічене
cv. Pleugers Plena	20	Біле	Кв. напівмахрова
cv. Robinsoniana	– // –	Голубе	Кв. велика
cv. Rosea	10 – 15	Палево-рожеве	Кв. великорозмірна
cv. Rotkäppchen	15 – 20	Червоно-рожеве	
cv. Royal Blue	15	Яскраво-синє	
cv. Rubra	– // –	Рожеве з червоним	П. різного забарвлення
cv. Salt and Pepper	10	Біле з коричневим	Кв. махрова
cv. Semiplena	15	Біле з голубим	Кв. махрова, велика
cv. Swedish Pink	15 – 20	Рожево-пурпурове	
cv. Tabea	20	Біле з пурпуровим	Кв. змінює забарвлення
cv. Tilo	15	Яскраво-рожеве	
cv. Tinney's Blush (syn. Tinney's Double)	20	Пастельно-рожеве	Кв. напівмахрова
cv. Tomas	– // –	Біле з рожевим	П. зовні темно рожеві
cv. Vestal	18	Біле	Кв. махрова, типу "помпон "
cv. Virescens	25	Салатно-зелене	Квіткоподібне зростання брактей
cv. Viridiflora	15 – 20	Блідо-зелене	Кв. махрова
cv. Westwell Pink	20	Біле й рожеве	Кв. змінює забарвлення
cv. Wisley Pink	15	Ніжно-рожеве	Переливчасте забарвлення
cv. Wilk's Giant	18 – 25	Біле	Тетраплоїд
cv. Wilk's White	15	Сніжно-біле	
cv. Wyatt's Pink	– // –	Білувато-рожеве	Кв. особливо велика
cv. Yerda Ramusem	– // –	Біле й зелене з білим	
A. obtusiloba D. Don.			
cv. Alba	30 – 35	Жовтувато-біле	
cv. Pradesh	– // –	Лілово-голубе	Дуже рясне цвітіння
cv. Sulphurea	– // –	Сірчано-жовте	
A. oregana Gray			
cv. Ellensburg Blue	15 – 25	Темно-голубе	
A. palmata L.			
cv. Alba	15 (30)	Жовтувато-біле	Л. з фіолетовим відтінком
cv. Flore Pleno	– // –	Жовте	Кв. махрова
cv. Lutea	– // –	Інтенсивно-жовте	
A. pavonina Lam.			
cv. Chapeau de Cardinal	25	Пурпурово-червоне	
cv. Cerise	– // –	Рожево-червоне	
cv. Coccinea (Red)	– // –	Коралово-червоне	
cv. Bright Purple	– // –	Пурпурове	
cv. Grecian Sunset	– // –	Кремове з темно-червоним	Різне забарвлення п. зовні і всередині
cv. Lilac	– // –	Світло-пурпурове	
cv. Scarlet (Dark Red)	– // –	Темно-червоне	
cv. Shell Pink	– // –	Рожеве	
cv. White	– // –	Кремове-біле	

Вид, сорт (сортосерія)	Висота рослин, см	Забарвлення квітки	Інші особливості ²
<i>A. pseudoaltaica</i> H. Hara			
cv. Florida			
cv. Pale Blue	20	Світло-пурпурово-голубе	
cv. Purple	-//-	Палево-пурпурове	
cv. White	-//-	Біле	
cv. Yuki-no-sei		-//-	Кв. махрова
<i>A. ranunculoides</i> L.			
cv. Antiesen	25	Яскраво-жовте	Кв. особливо велика
cv. Avon	20	Жовте	Дрібноквітка
cv. Frank Waley	15	-//-	Кв. велика
cv. Fuchsi's Traum	25	Світло-жовте	Кв. напівмахрова
cv. Laciniata	10	Жовте	Л. сильно розсічені
cv. Pleniflora	12	Світло-жовте	Кв. напівмахрова
cv. Semiplena	20	Жовте	-//-
cv. Superba	15	-//-	Пурпуроволиста форма
<i>A. sylvestris</i> L.			
cv. Elise Fellmann	30	Біле	Кв. махрова типу "помпон"
cv. Grandiflora	-//-	-//-	
cv. Macrantha	-//-	-//-	Кв. велика
cv. Plena (Flore Plena)	25	Зеленувато-біле	Кв. густомахрова
cv. Polish Star	25-30	Біле	Кв. махрова, п. скручені
cv. Madonna	30-40	-//-	
<i>A. stolonifera</i> Maxim.			
cv. Double Flowered	20	-//-	Кв. напівмахрова
<i>A. trifolia</i> (L.) Holub.			
cv. Semiplena	25-30	-//-	Кв. напівмахрова
cv. Hermagor	-//-	-//-	Кв. і л. великих розмірів
cv. Pink Form	-//-	Біло-рожеве	
<i>A. trullifolia</i> Hooker fil & Thomson			
cv. Alba	12-15	Біле з голубим	Кв. змінює забарвлення
cv. Blue	15-20	Голубе	
cv. Pinkflowered	-//-	Рожевуато-біле	Кв. махрова, більш дрібна
<i>A. vitifolia</i> Buch. -Ham. ex Dc.			
cv. Robustissima	90,0	Палево-рожеве	

Примітки:

¹ Приналежність сорту саме до *A. hupehensis* чи *A. × hybrida* точно не встановлена;² кв. — квітка; л. — листки; ст. — стебло; п. — пелюстки, ц. — центр.

100 сортів), *A. × hybrida* (40), *A. coronaria* (36), *A. hupehensis* (19), *A. blanda* (17). У більшості випадків саме вони найбільш представлені й доступні в комерційній пропозиції. Від п'яти до дев'яти сортів, різних за забарвленням, розмірами та формою квітки, висотою рослин і рясніс-

тю цвітіння, створено для *A. pseudoaltaica*, *A. sylvestris*, *A. multifida*, *A. arpenina*, *A. × lipsiensis*, *A. ranunculoides*, *A. pavonina*. Для решти із 21 виду поки що відомо від одного до трьох сортів.

По-друге, наявний в Україні асортимент рослин роду *Anemone* складається з 16 ви-

дів та 18 сортів, що становить у середньому 9 % світового асортименту. Ці дані підтверджують попередньо висловлену тезу про малу представленість декоративних рослин зазначеного роду у вітчизняному садівництві, причому це стосується як видового, так і сортового складу. Особливо критичний стан щодо сортів, оскільки 16 з 18 виявлених в Україні культиварів відомі лише в продажу, як імпортовані і відсутні в колекціях та у виробників.

Обговорення

Хоча рослини роду *Anemone* не належать до провідних квітничково-декоративних культур, для яких створено сотні, а часто — тисячі й десятки тисяч сортів, проте за кількістю видів та культиварів, за рівнем уваги до них селекціонерів їх можна вважати високопопулярними у світі та провідними у межах садової групи малопоширених кореневищних багаторічників.

Нині у культуру як декоративні рослини введено дві третини із загальної кількості видів, віднесених до цього роду. Отже, питання щодо збагачення їхнього видового складу в культивованій флорі не можна вважати повністю вирішеним. Найпривабливіші із цих рослин (з точки зору декоративної цінності та легкості вирощування в культурі) вже інтродуковані в різних країнах світу, насамперед у Західній Європі та Північній Америці. Враховуючи значне відставання в плані наявного асортименту цих рослин, роботи з їхньої інтродукції в Україну в найближчі роки доцільно зосередити на об'єктах саме культивованої флори, які вже пройшли процес інтродукційної сепарації [9] в умовах культури і для них опрацьовані, як мінімум, основи агротехніки. І хоча всі ці розробки, як і власне рослини, потребують адаптації до умов України та внесення відповідних коректив до вже випробуваних у інших країнах способів вирощування, вибір саме такого шляху сприятиме більш швидкому збагаченню асортименту

й прискорить накопичення вихідного матеріалу для впровадження в практику. Оскільки досі у вітчизняному садівництві не використовують навіть найвідоміші і поширені культури цього роду та їхні сорти, перший етап інтродукції має полягати у формуванні первинної колекції вихідного матеріалу з видів та культиварів провідних рослин, з якими ведеться селекційна робота. Пріоритетними для інтродукції є такі види: *A. apennina*, *A. blanda*, *A. × fulgens*, *A. hupehensis*, *A. × hybrida*, *A. × lipsiensis*, *A. multifida*, *A. narcissiflora*, *A. nemorosa*, *A. obtusiloba*, *A. oregana*, *A. palmata*, *A. pavonina*, *A. pseudoaltaica*, *A. ranunculoides*, *A. stolonifera*, *A. sylvestris*, *A. trifolia*, *A. trullifolia*, *A. vitifolia*. Щодо збагачення сортового складу, то для початкових етапів особливий інтерес становлять культивари найбільш багатих на селекційні зразки видів: *A. nemorosa*, *A. × hybrida*, *A. hupehensis*, *A. blanda*. Для швидкої ліквідації бідності й маловідомості їхнього сортового різноманіття для фахівців і населення, за умови обмеженого матеріально-технічного забезпечення, здійснювати інтродукцію культиварів згаданих видів (із паралельним формуванням колекцій) найдоцільніше у напрямі створення мінімально-репрезентативного фонду [1]. На користь саме такого шляху свідчать і результати нещодавньої експертизи 15 сортів *A. × hybrida*, здійсненої під час опрацювання ключів для їхнього визначення фахівцями Royal Horticultural society [17]. За їх даними, деякі з поширених у продажу сучасних культиварів (*Luise Uthink*, *Albert Schweitzer*, *Max Vogel*, *Terry's Pink*) не виявили жодних відмінних ознак (в умовах їхнього випробування) від раніше відомих сортів (*Honorine Jobert*, *Elegans*, *Prinz Heinrich*, *Margarete*). Тому розробка програми створення мінімально-репрезентативної колекції інтродукованих сортів має такі переваги: 1) уникнення дублювання складових серією незалежно створених у різних

країнах ідентичних (або дуже подібних) варіантів; 2) досить повне науково обґрунтоване презентування культивного різноманіття за різними ознаками (колір, висота, габітус, форма та розміри квітки, строки цвітіння тощо) без залучення значних матеріально-технічних і кадрових ресурсів. Для решти з вищезгаданих видів *Anemone* доцільно інтродукувати всі відомі сорти або принаймні більшість із них, здійснюючи їх добір у процесі первинного сортовипробування. Багато сортів має також *A. coronaria*, що відзначається надзвичайно високою декоративністю та різноманітністю кольорів. Однак роботу з нею як із рослиною, селекцію сортів якої проводять переважно для умов закритого ґрунту і яка для вирощування у відкритому ґрунті є вибагливою та потребує спеціальних умов, на першому етапі інтродукції не доцільно вважати пріоритетною.

Аналіз відомостей про біолого-морфологічні особливості видів роду *Anemone* в природній флорі засвідчив, що для багатьох із них, зокрема, для *A. altaica*, *A. dichotoma*, *A. flaccida*, *A. delavayi*, *A. griffitii*, *A. stolonifera*, *A. supinnata*, *A. rupicola*, притаманна значна варіабельність за декоративно-значущими ознаками, насамперед за забарвленням пелюсток та морфологічними показниками [11, 12]. Наявність таких природних видозмін робить ці рослини цінними для селекції. Враховуючи відсутність культиварів у багатьох видів цього роду, вивчення природних варіацій та оцінка можливості їх використання як носіїв важливих селекційних ознак, а також практична селекція на цій основі залишаються перспективними напрямками наукових досліджень у світовому масштабі.

Безсумнівно, престижно створювати власні вітчизняні культивари з новим забарвленням квітки, більш рясним цвітінням, досі невідомими формами рослини й особливо квітки і стати піонерами в такій роботі. За наявності відповідних матері-

альних та кадрових ресурсів цю діяльність можна здійснювати паралельно з інтродукцією, але за нинішньої економічної ситуації на першому етапі інтродукційної роботи з видами роду *Anemone* важливо зосередити увагу на швидкому збагаченні асортименту, створенні базових колекцій у різних регіонах України та інтенсивному впровадженні інтродукованих зразків у садівництво, насиченні ними різних секторів цієї галузі, особливо любительського квітництва, яке за нинішніх умов є більш дієвим агентом масового розповсюдження садових рослин, аніж великі господарства. Вітчизняні виробники, реалізатори й споживачі садової продукції значно втрачають і з матеріальної, і, особливо, із соціально-культурної точок зору, залишаючись не забезпеченими ні знаннями, ні агротехнікою, ні адаптованим до наших умов вихідним матеріалом багатьох видів цих цінних і дуже цікавих рослин. Інтерес до видів та сортів *Anemone* в Україні зумовлений не лише їхньою високою декоративністю та придатністю більшості з них для подвійного використання (не тільки у квітниках, а й для підвищення естетичної привабливості великих масивів різних типів ландшафту, зокрема тінистих місць), а також тим, що ці види в багатьох випадках у наших умовах можуть становити альтернативу ранньоквітучим цибулинним культурам або гармонійно доповнювати їх, збагачуючи асортимент рослин весняного періоду й забезпечуючи неперервність, більшу тривалість цвітіння і таксономічне багатство композицій. Види пізньовесняного та ранньолітнього термінів цвітіння є цінними для подовження строків цвітіння полівидових композицій, створених на основі тюльпанів і нарцисів. Анемони є менш вибагливими, аніж загальновідомі цибулинні культури, практично не вражаються хворобами та шкідниками й, за невеликим винятком, є зимостійкими. Окрім того, догляд за більшістю з них значно простіший.

Висновки та пропозиції

Ураховуючи дуже малу репрезентативність видів та культиварів квітниково-декоративних рослин роду *Anemone* в культивній фракції флори України, їх велике природне та штучно створене (численні сорти) різноманіття й важливе місце, яке вони займають у світовому садівництві, а також позитивний досвід інтродукції анемон у подібні з Україною кліматичні умови та в Україну, ці рослини є потенційно важливим джерелом значної кількості цінних об'єктів для збагачення вітчизняного асортименту декоративних рослин відкритого ґрунту для весняного та літньо-осіннього періодів.

Зважаючи на факт критичної бідності вітчизняного асортименту декоративних рослин роду *Anemone* (15 % видового та 6,6 % сортового складу), пріоритетним напрямом першого етапу їх інтродукції повинно стати створення первинної колекції із провідних видів роду та їхніх культиварів, зокрема *A. apennina*, *A. blanda*, *A. × fulgens*, *A. hupehensis*, *A. × hybrida*, *A. × lipsiensis*, *A. multifida*, *A. narcissiflora*, *A. nemorosa*, *A. obtusiloba*, *A. oregana*, *A. palmata*, *A. pavonina*, *A. pseudoaltaica*, *A. ranunculoides*, *A. sylvestris*, *A. stolonifera*, *A. trifolia*, *A. trullifolia*, *A. vitifolia*.

Для оптимізації співвідношення витрат матеріально-технічних ресурсів та забезпечення високого рівня практичної й пізнавальної значущості колекцій, інтродукцію культиварів чотирьох найбільш багатих на сорти видів (*A. nemorosa*, *A. × hybrida*, *A. hupehensis*, *A. blanda*) доцільно планувати та здійснювати на принципах створення мінімально репрезентативної колекції.

Основні завдання подальших досліджень декоративно-цінних видів та сортів роду *Anemone* полягають у проведенні попередньої оцінки успішності їх інтродукції в Україну на основі аналізу екологічних (зокрема агроекологічних) особливостей, опрацюванні на цій основі

стратегії інтродукції (насамперед номенклатури, порядку залучення та загального обсягу видів і сортів для різних етапів і років цієї роботи), розробці плану практичних дій щодо впровадження інтродукованих зразків.

1. Музичук Г.М., Дорошенко А.С. Система якісно-кількісних параметрів мінімально-репрезентативного колекційного фонду роду *Dahlia* Cav. Національного ботанічного саду ім. М.М. Гришка НАН України // Інтродукція рослин. — 2006. — № 4. — С. 87–94.

2. Перебойчук О.П. Історія і сучасні напрями досліджень видів роду *Anemone* L., актуальні науково-практичні завдання для декоративного садівництва України // Інтродукція рослин. — 2005. — № 4. — С. 26–30.

3. Перебойчук О.П. Репродуктивна здатність інтродукованих видів *Anemone hupehensis* Lem. та *A. hupehensis* Lem. var. *japonica* (Thunb.) Bowles & Stearn в умовах Полісся та Лісостепу України // Біол. вестн. — 2006. — 10, № 1. — С. 71–74.

4. Перебойчук О.П. Інтродукція северо-американських видів рода *Anemone* L. в условия Полесья и Лесостепи Украины // Материали I (IX) междунар. конф. молодых ботаников в Санкт-Петербурге (21–26 мая 2006 г.). — СПб.: Изд-во ГЭТУ, 2006. — С. 266–267.

5. Перебойчук О.П. Асортимент анемон (*Anemone* L.) для декоративного садівництва та практичні рекомендації щодо його використання // Наук. зап. Тернопіл. нац. пед. ун-ту імені Володимира Гнатюка. Сер. Біол. — 2007. — № 3 (33). — С. 159–162.

6. Перебойчук О.П. Колекція рослин роду *Anemone* L. у Національному ботанічному саду ім. М.М. Гришка НАН України // Створення кадастрів фіторізноманіття заповідних територій, ботанічних садів та дендропарків: Матеріали наук. конф. (м. Канів, 13–15 жовтня 2008 р.). — К.: Фітосоціоцентр, 2008. — С. 54–55.

7. Русанов Ф.Н. Метод родовых комплексов в интродукции растений // Бюл. ГБС АН СССР. — 1977. — Вып. 81. — С. 15–20.

8. Сикура И.И. Переселение растений природной флоры Средней Азии на Украину (итоги интродукции). — К.: Наук. думка, 1982. — 207 с.

9. Яценко Н.П. Биоморфологический потенциал и некоторые селекционно-генетические аспекты интродукции // Анализ и прогнозирование результатов интродукции декоративных и лекарственных

растений мировой флоры в ботанические сады: Материалы 2-й междунар. конф. (г. Минск, 26–28 августа 1996 г.). — Минск: Тэхналогія, 1996. — С. 83.

10. *Anemone* // Integrated Taxonomic Information System [electron resoursses]: www.itis.gov/Servlet/SingleRpt/SingleRpt

11. *Anemone* L. // Flora of China. — Beijing & St. Louis: Science Press & Missouri Bot. Garden, 2002. — Vol. 6. — P. 446 p.

12. *Anemone* L. // Flora of North America North of Mexico / Ed. by FNA Editorial Committee. — New York & Oxford: Oxford University Press, 1997. — Vol. 3. — P. 139–261.

13. *A-Z Encyclopedia of Garden Plants* / Ed. C. Brickell. — London; New York; Stuttgart; Moscow: Dorling Kindersley, 1996. — 1080 p.

14. *Brummitt R.K. Vascular plant Families and Genera*. — Kew: Royal Botanical Garden, 1992. — 350 p.

15. *Genus Anemone* [electron resoursses]. http://zipcodezoo.com/Key/Plantae/Anemone_Genus.asp.

16. *Index of Garden Plants* / Ed. M. Griffiths. — Portland: Timber Press, 1994. — 1234 p.

17. *Key to Japanese anemones in the Royal Horticultural Society trial* [electron resoursses]. www.rhs.org.uk/plants/plant_groups/Key_jap_anemones.asp.

18. *New Encyclopedia of Plants and Flowers* / Ed. E.C. Brickell. — London; New York; Sydney, Moscow: Dorling Kindersley, 1999. — 744 p.

19. *Plants for a future. Edible, medicinal and useful plants for a healthier world* [electron resoursses]. <http://www.pfaf.org/index.php>.

20. *Plants index. Anemone* [electron resoursses]. www.plantago.nl/plantindex/plants/a/Anemone/Anemone.htm.

21. *The RHS plant Finder 2006–2007* [electron resoursses]. www.rhs.org.uk/RHSPlantFinder/documents/PF_Lastlisted_2006.pdf.

22. *Ziman S.N., Ehrendorfer F., Keener C.S. et al. Revision of Anemone sect. Himalayicae (Ranunculaceae) with three new series* // *Edinburgh Journal of Botany*. — 2007. — 64. — P. 51–99.

Рекомендував до друку В.Ф. Горобець

Г.М. Музычук¹, О.П. Перебойчук²

¹ Інститут ботаники ім. Н.Г. Холодного НАН України, Україна, г. Київ

² Національний ботанічний сад ім. Н.Н. Гришко НАН України, Україна, г. Київ

ЦВЕТОЧНО-ДЕКОРАТИВНЫЕ РАСТЕНИЯ РОДА ANEMONE L. В КУЛЬТИВЕННОЙ ФЛОРЕ МИРА И ПЕРСПЕКТИВЫ ИХ ИНТРОДУКЦИИ В УКРАИНУ

По данным изучения видового состава и сортового разнообразия цветочно-декоративных растений рода *Anemone* L. в культивированной флоры мира и Украины установлены количественные показатели и проведен сравнительный анализ современного мирового и отечественного ассортимента этой культуры. Приведены перечень и характеристика основных признаков для большинства культиваров 21 вида рода *Anemone*. Обоснованы принципы и приоритетные задания интродукции видов и сортов *Anemone* в Украину.

Г.М. Музычук¹, О.П. Перебойчук²

¹ M.G. Kholodny Institute of Botany, National Academy of Sciences of Ukraine, Ukraine, Kyiv

² M.M. Gryshko National Botanical Gardens, National Academy of Sciences of Ukraine, Ukraine, Kyiv

ORNAMENTAL PLANTS OF THE GENUS ANEMONE L. IN THE WORLD CULTIVATED FLORA AND THE PERSPECTIVES OF THEIR INTRODUCTION IN UKRAINE

According to the data of investigation of ornamental plants of the genus *Anemone* L. species and cultivar diversity in the world and Ukrainian cultivated flora, the quantity index were established and the comparative analysis of modern world and ukrainian assortments of these plants have been presented. The list and characteristics of cultivars for 21 species of *Anemone* is given. The principles and priority goals of introduction of *Anemone*' species and cultivars proven.